

דברי פי חכם חזן

מקבץ ווארטנים נחמדים לפרשת השבוע

פרשת בשלח

וְלֹא נָחַס אֱלֹקִים דָּרְךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים (פרק י"ג פסוק י"ז)

מנין ש"דרך ארץ קדמה לתורה?"

התורה ניתנה בפרשת יתרו, ואילו 'דרך ארץ' כתוב כבר בפרשת בשלח, 'דרך ארץ פלישתים'...

וַיִּקַּח שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וַיִּשְׁלָשֶׁם עַל כָּלֹ (פרק י"ד פסוק ז')

ויש להבין מדוע בחר פרעה לקחת עמו דווקא מספר זה של שש מאות אנשים?

אלא, מבאר ר' חיים הכהן רפפורט כי כתוב בתורה (דברים ל"ב, ל'): "ושניים יניסו רבבה", וכיון שבנ"י היו 600,000 היה צריך עבורם פרעה רק 120 רכב. אולם בתחילה היו בנ"י 3,000,000 ורק כאשר יצאו בנ"י יצאו 'חמושים' וכמו שמפרש רש"י (י"ג, י"ח): 'אחד מחמישה', וממילא פרעה לא ידע זאת ובא עם 600 רכב כנגד 3,000,000 בני ישראל.

ור' יהונתן אייבשיץ (ב"תפארת יהונתן") לעומת זאת מבאר ע"פ תחילת הפסוק בדברים "ירדוף אחד אלף", שפרעה ראה בקסם שיהיה זמן שירדוף אחר בנ"י אחד לאלף, וחשב שזמן זה הוא כעת, ולכן לקח עמו 600 רכב בחור כנגד 600,000 בני ישראל.

ואמנם, שבט לוי לא היה בכלל מנין 600,000 איש בבני ישראל, אלא היו עוד 22,000, וכנגדם לקח פרעה 'שלישים על כולו', והיינו על כל שלושים מה-600 רכב לקח ראש אחד, ופרעה עצמו שקול כשתיים או שהיה עם משנהו וממילא היו 622 כנגד 622,000 מבני ישראל.

המהר"ם שיף ביאר פסוק זה במכתב שכתב, כי אם תיקח מספר 6 מ'אות' רכב והיינו ממספר 'רכב' בגימטריא שהוא 222, ממילא ישאר לך 'בחור' [216]. (וכן כתב ב"ילקוט ראובני").

וַיִּוֹלְדוּ ה' אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל הַלַּיְלָה וַיִּשָּׂם אֶת הַיָּם לְחֶרֶב וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם (פרק י"ד פסוק כ"א)

כתוב במדרש פליאה (ע"פ דברי המדרש בבר"ר פ"ז, ח'): 'הים ראה וינס', מה ראה? ראה ישראל באים ורכוש מצרים בידם.

אפשר לבאר בדרך צחות כי משראה הים את הדבר המופלא הזה שבנ"י נעשו עשירים כ"כ בכסף וזהב ואעפ"כ 'ויצעקו בני ישראל אל ה' ולא שכחו את ה', נתפעל מכך מאוד ונתמלא דרך ארץ מפניהם ומיד "ויבקעו המים".

וַיֹּשַׁע ה' בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל... וַיֶּאֱמִינוּ בָהּ וּבַמַּשָּׁה עֲבָדוּ (פרק י"ד פסוקים ל"א-ל"א)
אשה אחת באה לר' חיים מצאנז ובכתה לפניו על קושי מצבה. ניחמה הרבי ואמר: תאמיני בה' ותבוא לך הישועה.

השיבה לו האשה: רבי, הרי בתורה כתוב 'ויושע ה' ורק אח"כ 'ויאמינו בה'.
הדברים אכן מצאו חן בעיני הרבי ואמר: אכן, הקב"ה צריך להושיעך תחילה. [והיה חוזר על תשובה זו בכל עת מצוא (ואמר כי מעולם לא ניצחהו אדם חוץ מאותה אשה)]

אֲזַי יִשִּׁיר מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה' (פרק ט"ו פסוק א')
שואל ה"כלי יקר" מדוע בשירת הים כתוב 'את השירה הזאת' ואילו בשירת הבאר לא כתוב? ותירץ שם מה שתירץ.

ונראה לומר בפשטות שגם בשירת הבאר בפרשת "חוקת" (במדבר כ"א, י"ז) כתוב: "אז ישיר ישראל את השירה הזאת". [ולכאורה צ"ב מה נתכוון להקשות ה"כלי יקר"].

אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אֲשִׁיג אַחֲלֵק שְׁלָל תִּמְלְאֵמוּ נַפְשֵׁי אַרְיֵק חֲרָבֵי תוֹרִישְׁמוּ יְדֵי (פרק ט"ו פסוק ט')

כתב ה"דברי פי חכם חן": 'אמר אויב' - זהו יצה"ר שאומר 'ארדוף אשיג אחלק שלל' - 'שלל' בגימטריא ש"ס, והיינו שהיצה"ר אומר שירדוף וישיג את האדם וישכנע אותו לחלק את הש"ס וללמוד רק חצי, ובכך 'תמלאמו נפשי' - שתימלא נפשו של האדם וירגיש סיפוק בכך שלמד רק חצי.

והפיתרון והעצה להינצל מכך הוא 'אריק חרבי תורישמו ידי' - בגימטריא 'מנוול זה מושכהו לבית המדרש' [עם מספר המילים] (סוכה נב:), והיינו שבכך שהוא ימשוך את היצה"ר לבית המדרש וישב בביהמ"ד ללמוד תורה ינצל מעצת היצר ויצליח להשלים וללמוד לימודו בס"ד.

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם (פרק ט"ו פסוק י"ט)

רמז נאה ע"כ שבני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים אפשר לומר ע"פ הצורה בה כתובים מילים אלו בתורה אריח על גבי לבנה:

הים	ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך	הים
-----	----------------------------	-----

 שבני 'הים' ו'הים' נמצאים המילים 'ובני ישראל הלכו ביבשה'.

וַתַּעַן לָהֶם מְרִים שִׁירוּ לַה' כִּי גָאֹה גָאֹה סוּס וְרָכְבוֹ רָמָה בָּיָם (פרק ט"ו פסוק כ"א)

לכאורה יש להבין מדוע בחרו הנשים לשיר דווקא מילים אלו? עוד יש להקשות מדוע גם סוסי המצרים טבעו בים, והרי לא עשו מאומה ורק נשלטו ביד המצרים?

אלא, מבאר ה"בית יצחק" [שמעלקיס] (והובא ב"פרדס יוסף") כי הסוס נענש משום שהוא זה שסייע למצרי להרע, ואלמלא הסוס שעזר לו לא היה יכול הרוכב להגיע.

ממילא יובן שאף הנשים שרו דווקא מילים אלו משום שאף הן עתידות לקבל שכר לימוד תורה על כך שמסייעות ביד בעליהן וילדיהן ללמוד תורה [וכמש"כ בגמ' (ברכות יז.): נשים במאי זכיין באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנויי גברייהו בי רבנן ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן], וכמו שסוס שאין בן דעת נענש על עזרתו לרוכב, כך הנשים שכוונותיהן לשם שמים, ודאי שיקבלו שכר ע"כ שעזרות לבעליהן.

ועל כך יש להמתיק את מה שכתוב בשיר השירים (א', ט'): "לסוסתי ברכבי פרעה דימיתך רעייתי", כי משום שסוסי פרעה נענשו למרות שעזרתם לרוכבים היתה ללא כוונה, האשה אשר אף מסייעת במסירות וכוונה טהורה, על אחת כמה וכמה!

וַיִּזְכְּרוּ ה' עַץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם (פרק ט"ו פסוק כ"ה)

כתב ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א (לקט אמרים ח"א עמ' ק"ו) שאם יש 'מים מרים' [בגמיטריא 380] וצריך שיהיה בהם 'מתק' [540], מה שצריך להוסיף בהם זה רק 'עץ' [160].

כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמְתִי בַּמְצָרִים לֹא אָשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי ה' רֹפֵאֲךָ (פרק ט"ו פסוק כ"ו)

כתב המלבי"ם כי כשה' היכה את המצרים תכלית המכה היתה להכות, אולם כשמכה את ישראל המכה באה בכדי לרפאות חולי נפשם, וכמו שרופא שבא להקיז דם או לכרות איבר ח"ו, עושה זאת בכדי לרפאות ומכין קודם לכן את הסממנים והתרופות לעצור את הדם, כך ה' תמיד מקדים רפואה למכה משום שבא לרפאות.

וזהו שנתכוון 'כל המחלה אשר שמתי במצרים' והיינו שהיה תכליתה להכות, אותה 'לא אשים עליך', כי אם אכה אותך יהיה זה מחמת 'כי אני ה' רופאך' ועושה אני זאת ברחמים לרפואת חולי הנפש ולרפאות מבחינה רוחנית.

וּבְגִי יִשְׂרָאֵל אֲכָלוּ אֶת הַמֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד בָּאָם אֶל אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת (פרק ט"ז פסוק ל"ה)

כאשר ר' מנחם מנדל מקוצק היה ילד הוא שאל את המלמד: כיצד קיימו מצוות צדקה כשאבותינו הלכו במדבר ואכלו מן? הרי כל אחד קיבל את מזונותיו בשווה 'עומר לגולגולת'.

משלא קיבל תשובה מהמלמד נענה בעצמו ואמר: אבותינו עשו צדקה בדעת, מי שדעתו רחבה יותר עשה צדקה עם מי שדעתו פחותה. [וכמש"כ בגמ' (נדרים מא.) "אין עני אלא בדעה"].

עוד פירושו, שהעשירים יספרו לעניים אלו טעמים טעימים וכדאי להם לבקש שירגישו במן מכיון שאינם מכירים טעמים אלה.

וַיָּרֶב הָעָם עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תָנוּ לָנוּ מִיָּס וְנִשְׁתָּהּ (פרק י"ז פסוק ב')

נשאלת השאלה, מה חטאו ישראל בכך שביקשו לשתות מים? וכי מה היה להם לעשות?

אלא, מיישב ה"חידושי הרי"ם", כי קודם נאמר שרבו עם משה ורק אח"כ נאמר (י"ז, ג'): "ויצמא שם העם למים", מכיון שבתחילה כלל לא היו צמאים אלא רק פחדו שיחסר להם מים, וא"כ חטאו בכך שרבו עם משה וביקשו מים עוד קודם שהיו צמאים.

וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מִסָּה וּמְרִיבָה עַל רִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... וַיָּבֵא עֲמֶלֶק וַיִּלְחָם עִם יִשְׂרָאֵל (פרק י"ז פסוקים ז'-ח')

מסמיכות הדברים למדים כי כאשר יש 'מסה ומריבה' בין בני"י והיינו שיש מלחמות בין היהודים, תמיד מסתיים הדבר 'ויבוא עמלק'! (ואפשר לפרש כן אף ע"פ דברי ה"כלי יקר")

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב זֶאת זִכָּרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׂים בְּאָזְנִי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחָה אֶמְחָה אֶת זִכָּרְ עֲמֶלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם (פרק י"ז פסוק י"ד)

נשאלת השאלה, מדוע נצטווה משה גם לשים זאת באזני יהושע, והרי כבר נצטווה לכתוב זאת בספר ובוודאי שיהושע יראה את זה שם?

מבאר זאת הגאון מווילנא ע"פ המעשה הידוע (ב"ב כא). שיואב בן צרויה הרג רק את הזכרים בעמלק, ואמר לדוד שכך רבו לימד אותו שכתוב 'תמחה את זכר עמלק' (בקמץ) ורק הזכרים חייבים מיתה ולא הנשים.

ובמפני שהדברים שכתב משה בספר אינם מנוקדים, חשש משה שיהיה מקום ליהושע לטעות בכך ולקרוא 'זכר' במקום 'זכר', ולכן הוצרך גם לשים באוזניו בכדי שידע שהכוונה לזכר וצריך למחות גם את הזכרים וגם את הנקבות שבעמלק.

המיוחד שבפרשה

בפרשה נמצא אחד הפסוקים (מתוך שתיים בתורה) שיש בו את כל אותיות הא"ב חוץ מאותיות מנצפ"ך. (ט"ז, ט"ז) [הפסוק השני נמצא בדברים ד', ל"ד] בפרשה ישנם חמש מילים ברצף בנות חמש אותיות. (י"ז, ט"ז) [בתורה ישנם עוד שתי פעמים כאלו: בבראשית ה', ל"ב ושם ל"ה, י"ז ובנ"ך יש עוד שלוש]

נקודת חן לעיון!

"ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפיים ובמחלות. ותען להם מרים שירו לה" וכו' (ט"ו, כ"א), וצ"ב, שהרי כתוב ש"קול באשה ערווה", ואיך הותר להן לשיר?

שבת שלום ומבורך. כל טוב ובשורות טובות!

העלון מוקדש להצלחת התורמים ברוחניות ובגשמיות. שיזכו לשפע, בריאות ופרנסה

שדכנית לבחורי ישיבה ובנות סמינר ספרדים. לפרטים: 054-8455801

לעילוי נשמת מרן רשכבה"ג הראשל"צ הרב עובדיה יוסף זצוק"ל בן גורג'יה נלב"ע ג' במרחשוון ה'תשע"ד

לעילוי נשמת הבחור יהודה ז"ל בן ר' אברהם ישעיהו שליט"א נלב"ע אור לב' במרחשוון ה'תשע"ט

